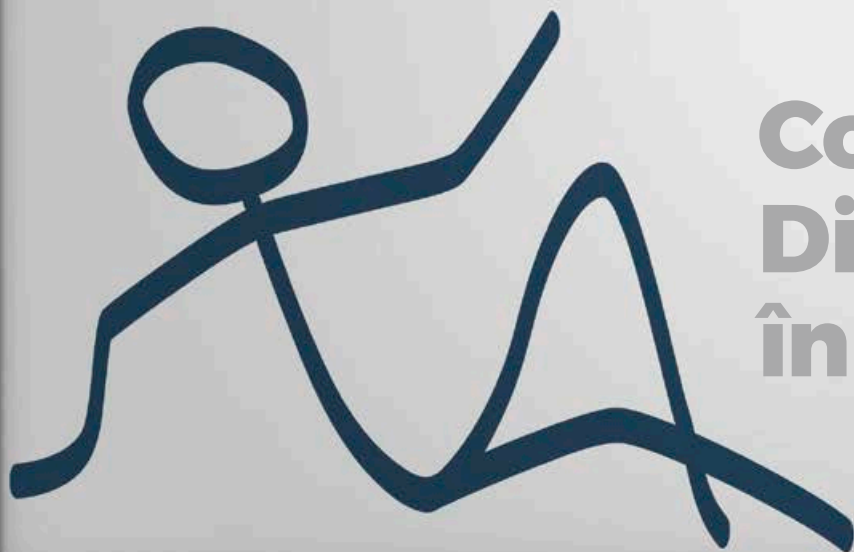

Ghid Practic pentru Profesori

Combaterea Discriminării în Clasă

Institutul pentru Politici Publice
București

This project is funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014–2020) under Grant Agreement number: 963306-ProsAgainstDiscrimination-REC-AG-2020/REC-RDIS-DISC-AG-2020. The content of this material represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Ghid Practic pentru Profesori **Combaterea Discriminării în Clasă**

Institutul pentru Politici Publice
București

This project is funded by the Europea Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014–2020) under Grant Agreement number: 963306-ProsAgainstDiscrimination-REC-AG-2020/REC-RDIS-DISC-AG-2020. The content of this material represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Cuprins

PREZENTARE GENERALĂ

- 7 Justificare
- 9 Cui se adresează ghidul?
- 10 Ce este discriminarea?
- 11 Care sunt formele discriminării
- 14 Cum descoperim cazurile de bullying?
- 15 Cum identificăm cazurile de bullying?
- 15 În ce domenii apare discriminarea?
- 16 Exemple tip soluție
- 20 Depunerea unei petiții
- 22 Sancțiuni
- 22 Actori în respectarea principiului egalității și nediscriminării în școli
- 23 Necesitatea de formare continuă a cadrelor didactice
- 25 Implicarea părinților
- 26 Recomandări
- 28 Exemplu „așa nu!”
- 29 Exemple de traume care trebuie să atragă atenția cadrelor didactice la anumite comportamente diferite.
- 30 Exemple de măsuri sau acțiuni efective ce pot fi aplicate pentru asigurarea respectării principiului nediscriminării în sistemul de educație**

EXEMPLE DIN JURISPRUDENȚA C.N.C.D.

Prezentare generală

Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, împreună cu partenerul său, Institutul pentru Politici Publice, a realizat, în cadrul proiectului *ProfsAgainstDiscrimination*, prezentul ghid cu scopul de a furniza cadrelor didactice din România un instrument-suport util în identificarea situațiilor de discriminare/ bullying la nivelul școlilor.

Acest ghid are la baza atât cele trei sondaje de opinie realizate la nivel național, ce au avut ca grup țintă profesorii din ciclul gimnazial și liceal, părinții copiilor aflați în ciclul gimnazial și liceal și inspectorii din cadrul Inspectoratelor Școlare Județene, cât și recomandările formulate de cadrele didactice în urma chestionarelor de evaluare aplicate de CNCD la finalul celor 10 sesiuni de formare pentru 200 de cadre didactice, participante la cursuri.

Ghid Practic
pentru Profesori
- **Combaterea
Discriminării în Clasă**

Sondajele menționate anterior au analizat fenomenul discriminării în școlile de pe întreg teritoriul României, urmărind identificarea modului și măsurii în care se petrece acest fenomen, dar și țintele și sursele discriminării. Majoritatea profesorilor (57%) au fost de părere că discriminarea împotriva elevilor este un fenomen răspândit în mică măsură sau deloc în școlile din România. Atunci când vine vorba despre discriminarea profesorilor, fenomenul pare a fi chiar și mai limitat – 71% dintre profesori au afirmat că discriminarea împotriva profesorilor în școlile românești este deloc sau în mică măsură întâlnită.

Pe de altă parte, amploarea fenomenului discriminării în școlile din România nu este deloc neglijabilă – aproape 5 din 10 părinți (43%) consideră că există cazuri de discriminare în școli pe diverse criterii (rasă, etnie, religie sau orientare sexuală). Percepția este mai accentuată în rândul femeilor decât al bărbaților, precum și în rândul părinților mai tineri, sub 45 de ani, care consideră într-o mai mare măsură că discriminarea în școli este un fenomen des întâlnit.”

În ceea ce privește categoriile cele mai expuse la fapte de discriminare, în opinia a 35% dintre profesori, elevii care se confruntă cel mai adesea cu discriminarea sunt cei care se confruntă cu probleme de greutate, urmași de cei din familii sărace (28%) și de cei de etnie romă (27%). Elevii care, în opinia profesorilor, sunt cel mai puțin discriminați sunt cei de altă religie (3%) și cei de etnie maghiară (3%).

Potrivit părinților, cele mai discriminate categorii de elevi sunt cei cu probleme de greutate ridicată/obezitate (71%), elevii din familii sărace (68%) și elevii de etnie romă (66%). La polul opus, cel mai puțin discriminați sunt elevii de etnie maghiară și cei de alte confesiuni religioase (21%).

În opinia a 5 din 10 reprezentanți ai ISJ-urilor, categoriile de elevi care se confruntă cel mai adesea cu discriminarea sunt cei de etnie romă, cei care suferă de probleme de greutate (de exemplu: anorexia/obezitatea) și cei care suferă de dizabilități psihice, precum ADHD sau sindrom Down. Cel mai adesea, aceștia sunt discriminați fie de alți elevi, fie de către părinți. Cel mai rar, elevii sunt discriminați de profesori. Discriminarea afectează cel mai rar elevii de culoare (11%), pe cei ce aparțin de o sectă religioasă (8%) și pe cei de etnie maghiară (6%).

Potrivit părinților, discriminarea se manifestă în primul rând sub forma unor agresiuni verbale din partea celorlalți elevi (81% dintre părinți afirmă acest lucru) dar poate îmbrăca și forma unor agresiuni fizice (în 48% din cazuri). Cu toate că 5 din 10 profesori afirmă că sunt familiari

cu legislația privind combaterea discriminării într-o măsură mare sau foarte mare, doar 26% dintre profesori consideră că măsurile implementate sunt insuficiente.

JUSTIFICARE

Educația de calitate și nediscriminarea sunt din ce în ce mai recunoscute ca esențiale pentru asigurarea drepturilor omului în întreaga lume, eliminarea sărăciei, abordarea eficientă a problemelor legate de schimbările climatice și realizarea dezvoltării durabile. Statele abordează inegalitățile în educație adoptând strategii naționale de nediscriminare și egalitate, implementând reforme legislative și lucrând pentru a crea școli incluzive, curricule și medii de învățare sensibile la nediscriminare.

Fiecare ființă umană are dreptul la drepturile omului, consacrate în dreptul internațional, care includ:

- dreptul la egalitate
- libertatea de exprimare și de opinie
- libertatea de gândire, conștiință și religie
- drepturi economice, sociale și culturale
- dreptul la educație.

Ființele umane au dreptul de a trăi fără discriminare și de a nu li se refuza oportunități sau drepturi pe motiv de rasă, naționalitate, etnie, religie, sex, gen, statut socio-economic, abilități sau altă identitate socială sau orice alt criteriu. Dreptul la nediscriminare este un drept fundamental al omului, deși inegalitățile continuă să persiste, forme multiple și intersectate de discriminare sunt tot mai des întâlnite, iar ele conduc la excluderea anumitor categorii de persoane de la accesul la resurse precum educație, îngrijire medicală, hrană, apă, locuințe, etc. Acest sistem de excludere și discriminare dăunează siguranței, dezvoltării și bunăstării tuturor ființelor umane, de aceea, în calitate de profesori, înțelegerea și aplicarea diferitelor concepte din domeniul nediscriminării este esențială în formarea societății viitoare, prin respectarea diferențelor și promovarea unor medii sigure de învățare pentru toți elevii.

Egalitatea și nediscriminarea sunt drepturi ale omului și, deși pot exista opinii politice sau religioase diferite cu privire la acestea, toți avem obligația de a ne asigura că nimeni nu este marginalizat sau discriminat. Toată lumea din societate merită să fie tratată cu respect, iar

cadrele didactice pot contribui la construirea bazei unei societăți incluzive care respectă și protejează demnitatea și drepturile tuturor oamenilor, prin promovarea sentimentelor și comportamentelor de valoare de sine și de respect social în și în afara clasei. Pentru a face acest lucru eficient, trebuie să se înțeleagă conceptele de bază despre nediscriminare și drepturile omului, care sunt universale și inalienabile, ceea ce înseamnă că se aplică tuturor și nu ar trebui să fie limitate, cu excepția unor situații specifice și conform unui proces echitabil.

După cum se cunoaște, drepturile omului sunt acele drepturi care aparțin fiecărei persoane pentru că este o ființă umană. Acestea sunt drepturi universale care aparțin bărbaților, femeilor, fetelor, băieților, sugarilor și bătrânilor, indiferent de cetățenie, naționalitate, rasă, etnie, limbă și identitate de gen, etc. Toți elevii au dreptul în mod egal la drepturile omului fără discriminare, iar aceste drepturi ar trebui să fie atât susținute, cât și predate în școli de la o vârstă fragedă. Violența de gen legată de școală, de exemplu, subminează grav încercările de a realiza egalitatea în educație. Aceasta include amenințări sau acte explicite de violență fizică, hărțuire, atingeri lipsite de consimțământ, constrângere, agresiune, etc. Poate include, de asemenea, pedepsele corporale și practicile disciplinare dure din școli care sunt motivate de prejudecăți sau alte practici școlare cotidiene care consolidează stereotipurile și inegalitatea și încurajează mediile violente sau nesigure.

Toată lumea are prejudecăți implicite într-o oarecare măsură, iar acestea se referă la credințele subconștiente, atitudinile sau stereotipurile care ne afectează înțelegerea, acțiunile și deciziile într-un mod inconștient. Sunt implicite pentru că nu suntem conștienți că le avem, ne formăm idei, presupuneri și asocieri despre grupuri de oameni de-a lungul vieții prin expunerea la mesajele pe care le primim de la familiile noastre, comunități, cultură, școli, religii, guverne și mass-media. Prejudecățile se bazează pe un concept de putere în care anumite grupuri de oameni au dreptul de a domina sau controla alte persoane și lucruri, de aceea este foarte important ca profesorii să devină conștienți de orice credințe, atitudini sau stereotipuri pe care le-au învățat și să lucreze pentru a le depăși. Ei pot realiza acest lucru prin autoreflexie, instruire, lectură, sprijin de la egal la egal, expunându-se la exemple și povești care sfidează ipotezele și implementând politici naționale și școlare privind egalitatea de șanse, nediscriminarea.

Experiența discriminării poate împiedica în mod semnificativ învățarea elevilor, le poate diminua performanța academică și, de multe ori, îi poate forța să abandoneze școala din cauza traumei, fricii, rușinii sau a umilinței. Discriminarea poate avea loc în cadrul școlilor și există momente în care profesorii sunt, de fapt, autorii acestor diferite forme de violență, hărțuirea în

orice formă a ei este, în special, forma discriminării cu care se confruntă elevii în mod obișnuit în viața școlară de zi cu zi. Hărțuirea poate include limbaj și gesturi abuzive, umilitoare, degradante sau ofensatoare, amenințări, avansuri sexuale, atingeri și tachinări nepotrivite sau manipularea elevilor sau a mamelor sau surorilor acestora, pentru a face schimb de favoruri sexuale în schimbul unor note bune, etc.

Din considerentele prezentate, în cadrul prezentului ghid vom oferi o prezentare atât a formelor de discriminare ce pot fi identificate în interacțiunile din mediul școlar, cât și a măsurilor ce pot fi întreprinse de către cadrele didactice sau de orice persoană ce identifică o posibilă faptă de discriminare, dar și a unor instrumente ce ar putea fi dezvoltate la nivelul unităților de învățământ pentru soluționarea sau prevenirea atitudinilor discriminatorii sau a situațiilor de discriminare.

CUI SE ADRESEAZĂ GHIDUL?

Cadrele didactice au fost întotdeauna esențiale în crearea unor săli de clasă incluzive și în care elevii au șanse egale de a accesa o educație de calitate. Ca urmare, acest ghid este destinat utilizării de către profesorii de la școlile primare și gimnaziale. Cu toate acestea, conducerea și managementul școlii sunt esențiale pentru crearea unui mediu în care profesorii sunt împuterniciți și responsabili pentru crearea unei săli de clasă sensibile la conceptul de egalitate și nediscriminare la orice nivel școlar. Este important ca managementul școlii să fie instruit în acest domeniu și să ajute la implementarea acestuia.

Ca urmare, acest instrument este destinat, de asemenea, utilizării de către directorii școlilor și personalul de conducere al școlilor și va sprijini capacitatea de a monitoriza și evalua progresul către crearea unui mediu de învățare sensibil la nediscriminare, oferind: informații de bază și îndrumări în fiecare unitate, precum și activități, studii de caz, exemple și întrebări de autoevaluare, nediscriminarea în: accesul la educație; eliminarea violenței în școală și a discriminării; o abordare constantă a drepturilor omului.

Dincolo de propria lor transformare personală, profesorii au observat rezultate îmbunătățite ale învățării pentru elevii lor atunci când au aplicat principiul tratamentului egal pentru o sală de clasă incluzivă. Profesorii instruiți au observat schimbări pozitive în comportamentul și atitudinile elevilor, performanțe și rezultate academice îmbunătățite și o participare mai mare la clasă.

Educația de calitate pentru toți este un drept fundamental al omului și este parte integrantă a realizării tuturor dimensiunilor dezvoltării incluzive și durabile. Educația le permite tuturor, fără discriminare, să participe în mod egal la viața socială, economică și politică și este fundamentală pentru societățile democratice. Educația timpurie este una dintre cele mai puternice pârghii disponibile pentru evitarea stigmatizării și a promovării stereotipurilor și prejudecăților, ce conduc la săvârșirea de acte discriminatorii în școală și, ulterior, în viața de adult.

Educația susține, de asemenea, reziliența, pe scurt, nediscriminarea în educație este fundamentală pentru promovarea responsabilizării sociale, politice și economice a persoanelor, creșterea PIB-ului unei țări, îmbunătățirea sănătății comunității și a rezistenței în fața schimbărilor climatice, etc. Pentru a exista o educație incluzivă și echitabilă pentru toți, trebuie să existe în întreg sistemul școlar integrarea noțiunilor de nediscriminare, egalitate de șanse și tratament, combaterea hărțuirii, în caz contrar, lipsa acestora va duce la excludere sau chiar amplificarea stigmei grupurilor vulnerabile.

Profesorii au un rol important de jucat, lucrând îndeaproape cu sistemul de management al școlii printr-o comunicare regulată cu privire la problemele de bullying legate de clasă. O școală incluzivă implică, de asemenea, că sistemele de management, politicile și practicile recunosc și abordează nevoile ce reies din încălcarea dreptului la nediscriminare. Aceasta include asigurarea unei infrastructuri adecvate pentru elevii cu dizabilități, cum ar fi adaptarea rezonabilă a spațiilor clasei, dezvoltarea și aplicarea codurilor de conduită ale profesorilor, stabilirea siguranței elevilor, și măsurile de protecție și utilizarea de buget distinct, necesar dezvoltării de programe specifice diversității.

CE ESTE DISCRIMINAREA?

Prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință pe baza criteriilor: *rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex (gen), orientare sexuală, vârstă, handicap (dizabilitate), boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată,*

precum și *orice alt criteriu* care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice.

Pe scurt, pentru a exista o faptă de discriminare trebuie să fie îndeplinite, cumulativ, câteva elemente:

- să existe un tratament diferit (intenționat sau nu)
- tratamentul diferit să constea în încălcarea sau restricționarea unui drept fundamental
- să existe o comparație cu o altă persoană aflată în condiție egală
- să existe un criteriu ce poate sta la baza tratamentului diferit
- să existe o legătură de cauzalitate între tratamentul diferit și criteriu
- să nu existe o justificare sau un motiv temeinic prevăzut de lege pentru acest tratament diferit

IMPORTANT!!!!

Există și tratament diferit ce nu poate fi considerat discriminare: Pentru protejarea unei persoane, unui grup de persoane, unor categorii dezavantajate sau comunități există o serie de **măsuri afirmative** luate de autorități publice sau de persoane juridice, menite să asigure dezvoltarea firească și realizarea efectivă a egalității de șanse a acestora în raport cu celelalte. Nu reprezintă discriminare o diferență de tratament bazată pe un criteriu menționat mai sus, în cadrul activităților ocupaționale, dacă cerința profesională este reală, determinantă și proporțională iar obiectivul este legitim.

CARE SUNT FORMELE DISCRIMINĂRII

■ Discriminarea directă

- Survine atunci când o persoană este tratată în mod nefavorabil prin comparație cu modul în care au fost sau ar fi tratate alte persoane aflate într-o situație similară, iar motivul acestui tratament îl constituie unul dintre criteriile prevăzute de legislația în vigoare.

Exemplu: Elevei, minoră, cu dizabilitate (sindrom Down), școlarizată în școlii X în perioada 2013 – 2018, i s-a refuzat încheierea contractului de școlarizare pentru anul școlar 2018-2019. Acesteia i s-a refuzat adaptările necesare condiției sale. Fapta reprezintă discriminare directă și restrângerea dreptului la educație a minorei, pe criteriul dizabilității.

<https://www.cncd.ro/wp-content/uploads/2021/02/Hotarare-799-2020.pdf>

Ghid Practic
pentru Profesori
- **Combaterea
Discriminării în Clasă**

■ Discriminarea indirectă

- Apare atunci când o prevedere, un criteriu sau o practică aparent neutră, dezavantajează anumite persoane, pe baza criteriilor prevăzute de legislația în vigoare, în afara cazului în care aceste prevederi, criteriile sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a aceluși scop sunt adecvate și necesare.

Exemplu: Petenții sunt studenți la specializarea IMAPA în anul II. 4 la Universitatea „Y” din A. Aceștia nu au beneficiat de bursă de merit, deoarece soția petentului a născut în ziua ultimului examen programat în acea sesiune. Au fost nevoiți ca acest ultim examen să-l susțină în sesiunea de restanțe, în consecință, nu au îndeplinit criteriile stipulate în regulamentul de acordare a bursei de merit, deși o altă colegă în anul universitar 2018-2019 ar fi beneficiat de bursă de merit după promovarea unui examen în sesiunea de restanțe. Colegiul director a constatat că, în speță, au fost adoptate reguli aparent neutre care, în fapt, au produs un dezavantaj atât petentului cât și soției acestuia, deoarece prin evenimentul neprevăzut (nașterea copilului petenților), aceștia nu au putut să susțină ultimul examen, în consecință nu au mai putut beneficia de bursa de merit. La baza tratamentului diferențiat invocat, a stat criteriul maternității, petentul și soția acestuia fiind pe o poziție de inegalitate față de colegii acestora care au putut susține ultimul examen.

<https://www.cncd.ro/wp-content/uploads/2021/01/Hotarare-393-2020-2.pdf>

■ Discriminarea multiplă

- Apare atunci când o persoană, un grup de persoane sau comunitate sunt tratate diferențiat, într-o situație egală, pe baza a două sau a mai multor criterii de discriminare, cumulativ.

Exemplu: Excluderea unui elev din sistemul de învățământ pe criteriul dizabilității și al etniei.

■ Hărțuirea

- Este orice comportament pe criteriu de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, apartenența la o categorie defavorizată,

vârsta, handicap, statut de refugiat ori azilant sau orice alt criteriu care duce la crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant ori ofensiv.

- Îmbracă forma abuzului (verbal, nonverbal, fizic) dar și a unor acte mai subtile, de exemplu subevaluare cu rea-credință a activității victimei și de marginalizare sau chiar de izolarea sa socială treptată.
- Are ca efect încălcarea demnității umane.

Exemplu: Elevul, diagnosticat cu sindromul Asperger, a fost supus unui tratament discriminatoriu de către conducerea Z, prin faptul că aceștia nu a luat atitudine în momentul în care față de elev se exercitau presiuni care l-au determinat, într-un final, să fie timorat, să se exteriorizeze mai agresiv atunci când simțea că nu este înțeles. Singurele măsuri luate de conducerea școlii au fost mustrarea scrisă și scăderea notei la purtare pentru abatere disciplinară, fiindu-i acordată nota 2 la purtare. Din documentele existente la dosarul cauzei, reiese faptul că se cunoștea situația elevului, însă nu s-au luat măsuri în acest sens. Există obligația ca directorul/ conducerea școlii să cunoască situațiile de acest gen, legate de elevi ori cadre didactice, mai ales că s-a pus în discuție presupusul comportamentul agresiv al elevului. Totodată, era necesar a se ține cont de recomandările de specialitate în ceea ce privește planul de reabilitare a adolescentului în calitatea sa de elev, pentru participarea acestuia la activitățile școlii, facilitarea și încurajarea interacțiunii cu grupul de egali, înțelegerea și respectarea regulilor sociale, dezvoltarea capacității de a învăța de la grupul de egali, descreșterea comportamentelor neadecvate, achiziționarea și respectarea regulilor și normelor speciale.

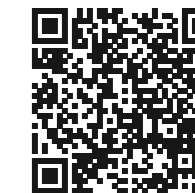
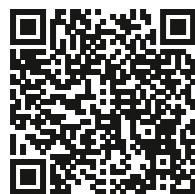
Comportamentul pasiv al Liceului Z, prin reprezentant legal, reprezintă discriminare sub forma hărțuirii.

<https://www.cncd.ro/wp-content/uploads/2021/01/Hotarare-172-2020-1.pdf>

Alte exemple de situații în care poate fi identificată o forma de hărțuire:

Exemplul 1: Umilirea de către PROFESOR: adresarea de către cadrul didactic a unor cuvinte jignitoare față de un elev, cu scopul intimidării acestuia.

Exemplul 2: Acțiuni de îngrădire a posibilității de exprimare a unui elev. Aceasta nu are posibilitatea de a-și expune punctul de vedere în fața colegilor sau a profesorilor;

persoana este întreruptă atunci când vorbește; colegii o împiedică să-și susțină punctul de vedere; colegii se adresează necuviincios, jignesc victima; realizările victimei și viața personală sunt criticate.

Exemplul 3: Umilire și izolare: Remarci cu conținut degradant, ofensator, făcând referire la caracteristici fizice sau de aparență ale elevului, injurii și insulte. Se glumește pe seama originii, naționalității sau a vieții particulare a elevului; evaluarea școlară este incorectă; prezentarea unor poze, postere cu caracter rasist, fascist, ofensiv sau altele, trimiterea de e-mail-uri ofensatoare. Nu se vorbește niciodată cu persoana; aceasta nu este lăsată să se adreseze altei persoane; nu i se atribuie un loc de muncă izolând-o de colegi; se interzice colegilor să vorbească cu aceasta; se ignoră prezența fizică a persoanei.

Exemplul 4: Acțiuni de discreditare profesională: Impunerea elevului, în mod repetat, a rezolvării unor teme sau teste fără sens, care nu fac parte din obligațiile tuturor elevilor. Nu i se atribuie teme, proiecte, i se atribuie unele peste sau sub nivelul nivelului cunoașterii sale, unele fiind inutile sau absurde; se schimbă frecvent temele atribuite și i se impune să execute unele umiltoare.

Aceste forme de hărțuire mai sunt cunoscute și sub denumirile de „mobbing” sau „bullying”.

CUM DESCOPERIM CAZURILE DE BULLYING?

■ Chestionar anonim

- Cât de mult îți place școala?
- Câți prieteni buni ai în clasă?
- În ultima săptămână, a râs cineva de tine?
- În ultima lună ai sesizat zvonuri despre tine?
- Ai simțit că ești lovit mai des ca de obicei, ți s-a pus piedică?
- În ultima săptămână te-a împiedicat cineva să participi la activități?
- Ți-a fost distrus intenționat un bun al tău (penar, caiet, haină)?
- În ultima săptămână de câte ori a folosit cineva telefonul/SMS-ul/ internetul/ WhatsApp-ul pentru a trimite mesaje jignitoare despre tine?
- Te simți bine în clasa ta?
- Ce ai schimba ca să-ți fie mai bine în clasa ta?

CUM IDENTIFICĂM CAZURILE DE BULLYING?

Cadrelle didactice care interacționează direct cu un copil pot observa:

- **Semne fizice** (haine rupte, răni fizice, rechizitele școlare rupte sau distruse cu totul),
- **Semne psihocomportamentale:** lipsa poftei de mâncare (în pauza când se mănâncă pachetul de acasă), teama permanentă (copilul întoarce mereu capul, se uită cu teamă la ceilalți și la profesor), este nedormit (caz în care părinții pot confirma), rosul unghiilor, vânătăi, leziuni, arsuri, hemoragii, fracturi și altele.

■ Victimizarea

- este orice tratament advers, venit ca reacție la o plângere sau acțiune în justiție sau la instituțiile competente, cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal și al nediscriminării.

■ Dispoziția de a discrimina

- este o formă de discriminare și se definește ca fiind o comandă/dispoziție de a discrimina, primită de o persoană sau un grup de persoane, de la o altă persoană sau grup de persoane.

ÎN CE DOMENII APARE DISCRIMINAREA?

■ Educație:

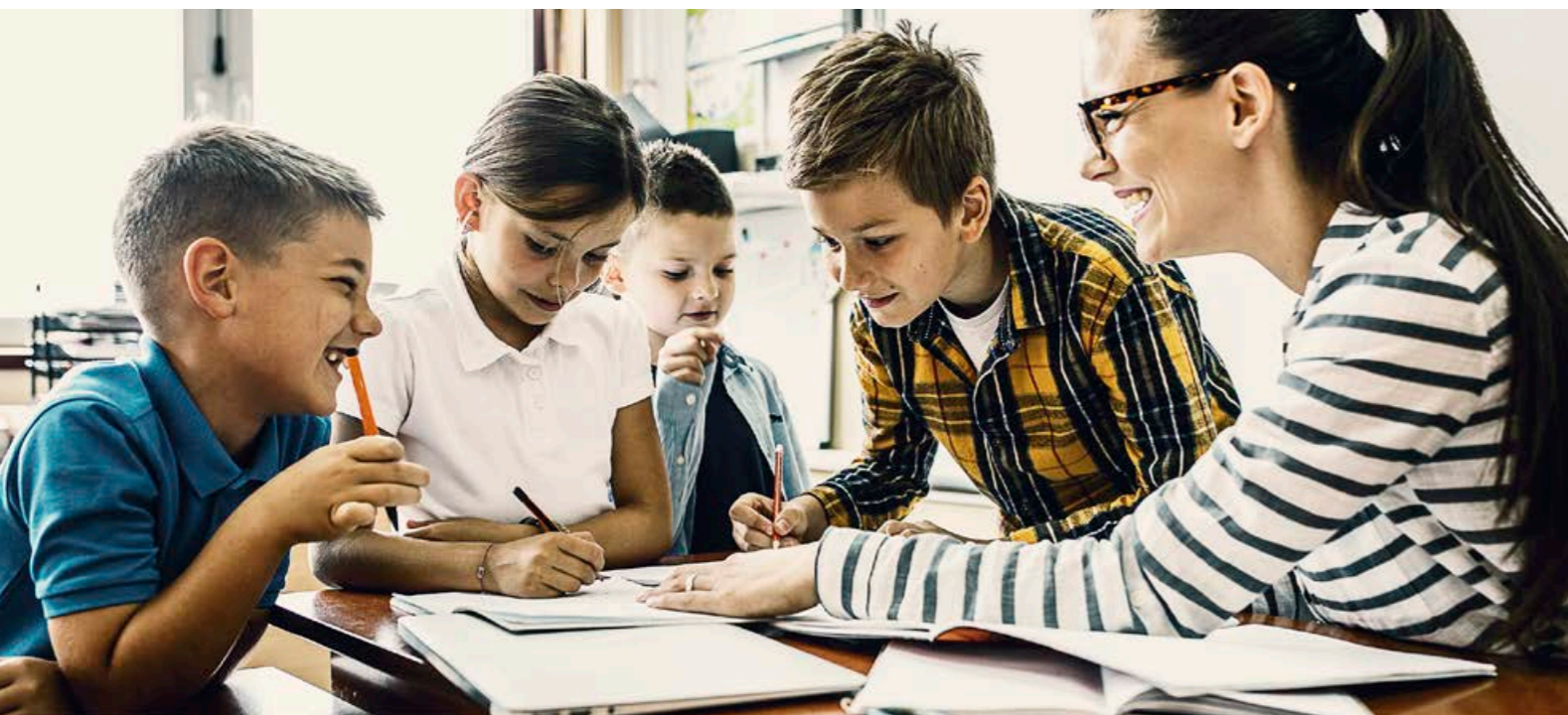
Exemple:

- Crearea claselor de elită pentru cei mai buni elevi;
- Segregarea elevilor (clase cu elevi aparținând minorităților naționale separate de cei majoritari);
- Izolarea, marginalizarea, excluderea sau mutarea copiilor cu dizabilități sau cu boală cronică necontagioasă pentru care nu există indicații medicale de a urma școli speciale.

EXEMPLE TIP SOLUȚIE

Materialele de predare și de învățare sunt fundamentale pentru procesul pedagogic și pot servi la promovarea unei societăți incluzive sau pot reproduce și consolida sisteme de opresiune, discriminare și inegalități. Ele contribuie la construirea credințelor și valorilor la elevi despre normele de nediscriminare/egalitate, alegerile profesionale și oportunitățile viitoare. Stereotipurile sunt omniprezente în manuale, în special în cele mai vechi. Ele prezintă în mod regulat diferite stereotipuri, ca de exemplu cele de gen, unde femeile și fetele sunt slabe, pasive și supuse; și sunt descrise mai ales în roluri domestice, de îngrijire și de sprijin. Bărbații, dimpotrivă, sunt înfățișați ca lideri puternici, asertivi și inteligenți și sunt adesea reprezentați ca medici, ingineri, politicieni sau alte figuri puternice din societate.

Deși ar fi ideal ca guvernele naționale să acorde prioritate revizuirii și dezvoltării manualelor actualizate, implementarea și distribuția va fi un proces lent. Prin urmare, este important ca profesorii să poată dezvolta singuri materiale sensibile la gen sau să știe cum să adapteze manualele existente pentru a transforma stereotipurile de gen în mesaje pozitive care promovează și susțin egalitatea de gen.

Un alt exemplu este dat de modul în care este amenajată sau aranjată sala de clasă, ce poate contribui pozitiv sau negativ la procesul de învățare pentru toți elevii. Crearea unor medii de învățare ordonate și interactive ia în considerare o serie de factori: amenajarea birourilor și scaunelor din sala de clasă sau laborator, decorațiunile și utilizarea spațiului peretelui pentru a promova mesaje pozitive și a evidenția munca elevului, precum și accesibilitatea și organizarea predării. Unele școli consideră că este dificil să abordeze problema unei săli de clasă care să promoveze principiul toleranței, al diversității și al nediscriminării, în special atunci când clasele sunt mari și resursele sunt limitate. De asemenea, este o provocare atunci când configurațiile sălii de clasă nu sunt ușor de mutat. Cu toate acestea, este important ca profesorii (și managerii școlilor) să înțeleagă modul în care configurarea și întreținerea spațiilor de învățare afectează calitatea învățării și menținerea unui climat educațional corect și nediscriminatoriu.

Luăți în considerare aranjamentul obișnuit al sălii de clasă în care băncile sunt aliniate în rânduri ordonate, cu fața către profesor. Un mare dezavantaj al acestui aranjament este că poate întări multe procese tradiționale de socializare. Profesorul este văzut ca un expert care oferă cunoștințe elevilor, mai degrabă decât să implice în mod activ elevii. Cei cărora le este mai puțin confortabil să vorbească stau în spatele clasei și au mai puține șanse să participe, cu excepția cazului în care profesorul face un efort special pentru a-i implica. Un aranjament diferit, cum ar fi împărțirea clasei în grupuri mai mici sau așezarea într-un cerc, poate încuraja toți elevii să participe activ. Acolo unde acest lucru nu este posibil, luați în considerare rotația scaunelor pentru a vă asigura că toți elevii sunt implicați. În plus, cum sunt așezați elevii? Fetele și băieții împart băncile? Încurajați oportunitățile egale de a împărtăși spațiul din bancă pentru a înlătura barierele, a se înțelege și respecta reciproc și a lucra împreună pentru un obiectiv comun.

Asigurați-vă că practicile dvs. de clasă ajută la dezvoltarea interacțiunilor de sprijin reciproc între elevi, profesori și părinți. Utilizați sisteme și structuri care cultivă siguranța și un mediu de învățare incluziv pentru toți elevii, cum ar fi dezvoltarea colectivă a normelor de grup. Includeți activități care dezvoltă inteligența emoțională și abilitățile de rezolvare a conflictelor pentru ca elevii să interacționeze bine împreună. Luați măsuri intenționate pentru a încuraja participarea tuturor elevilor.

Angajați-vă într-o ascultare activă. Ascultarea activă îi ajută pe elevi să simtă că ideile și contribuțiile lor contează și îi încurajează să participe la clasă. Unele abilități de ascultare activă sunt:

- Folosiți limbajul corpului și expresiile faciale pentru a manifesta interes și înțelegere. Aceasta ar putea include contactul vizual, darea din cap, rostirea unor cuvinte afirmative.
- Acordați atenție limbajului corpului și tonului pentru a discerne gândurile sau sentimentele de bază.
- Lasă-ți deoparte ideile sau judecățile preconcepute și fiți curios.
- Recunoașteți contribuțiile lor și mulțumiți-le pentru deschidere, fiind conștienți de nevoile specifice și de condițiile dezavantajoase care le-ar putea inhiba capacitatea de a reuși în școală. Identificați ce fel de sprijin suplimentar ar putea avea nevoie. Crede în potențialul tuturor elevilor. Copiii învață mai bine atunci când profesorii cred în ei. Dacă un profesor are încredere în abilitățile elevilor și le poate vedea potențialul, îi ajută pe elevi să-și imagineze propriul succes și să lucreze pentru a-l atinge. Facilitarea dialogului incluziv și reflexiv.
- Promovați un mediu care încurajează pe toată lumea să participe, să-și împărtășească opiniile și să gândească în afara cutiei. Generați discuții despre înțelegerea și opiniile lor.
- Asigurați-vă că elevii mai extrovertiți nu domină discuția. Atrageți păreriile elevilor mai liniștiți. Puteți invita pe cineva direct să-și împărtășească părerea sau să spună lucruri mai generale, cum ar fi: „Aș dori să aud de la cineva care nu a împărtășit încă” sau „Ce cred fetele din cameră despre asta?”
- Urmăriți cine a ridicat mâinile și cine nu; asigurați-vă că acordurile la clasă sunt respectate și că sunt auzite voci și perspective multiple.
- Afirmăți-le contribuțiile, mulțumindu-le pentru împărtășire. Promovați reflecția critică și gândirea orientată spre soluții. Elevii ar trebui să fie capabili să reflecteze asupra propriei lor învățări și presupuneri și să obțină o perspectivă asupra lor înșiși și a interacțiunilor lor cu lumea. Ajutați-i să înțeleagă dinamica puterii subiacente și structurile sociale care dau naștere la probleme locale și globale.

Managementul clasei și interacțiunile sunt, de asemenea, elemente importante în procesul pedagogic. Elevii trebuie să aibă siguranță pentru a interacționa și a învăța

bine, iar în realizarea acestui lucru, profesorii ar trebui să fie conștienți de diferitele dinamici ale clasei și să știe să cultive relații sănătoase între elevi, profesori și părinți. Managementul participativ al clasei dezvoltă abilități de conducere pentru ca elevii să își asume responsabilitatea pentru un mediu de învățare pozitiv. Profesorii pot oferi elevilor oportunități de a-și dezvolta inteligența emoțională în domeniile conștientizării de sine, autoreglementării, conștientizării sociale și gestionării relațiilor, precum și abilități de rezolvare a conflictelor pentru a aborda problemele de agresiune, bullying și violență în școală.

■ Angajare și profesie, activitate economică:

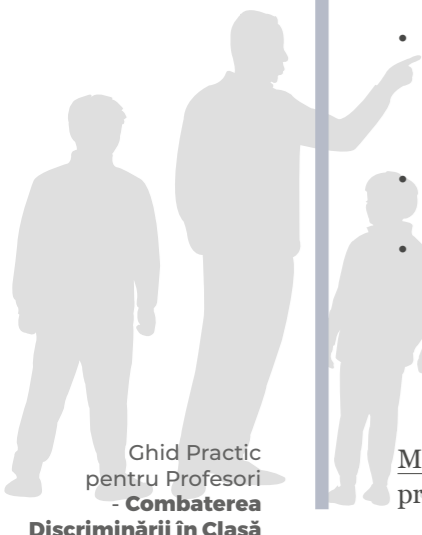
Exemple:

- concediere abuzivă a unor persoane pe motiv că sunt prea în vârstă, că sunt femei, la întoarcerea din concediul de maternitate sau când acestea rămân însărcinate deși încă îndeplinesc toate condițiile legale pentru continuarea activității;
- refuzarea promovării, neacordarea concediului de odihnă din aceleași considerente (criterii discriminatorii);
- eșecul de a lua măsuri de acomodare, de a întreprinde modificări sau adaptări necesare și adecvate pentru a asigura exercitarea drepturilor de către persoanele cu dizabilități sau a persoanelor cu nevoi speciale în condiții de egalitate cu ceilalți (montarea unor rampe de acces pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, acordarea unei pauze de prânz pentru persoanele care suferă de diabet sau al căror tratament medical presupune hrana la ore fixe, prevederea unui regim adaptat mamei care alăptează, achiziționarea unui soft care să permită persoanelor cu dizabilități de vedere să utilizeze calculatorul etc.).

■ Stabilirea domiciliului:

Exemplu:

- persoană se lovește de refuzul de a i se acorda un spațiu de locuire pe motiv că aparține etniei rome.

■ Acces în locuri publice:

Exemple:

- Refuzul de a transmite urna mobilă către domiciliul unei persoane cu dizabilități locomotorii pentru a-și exercita dreptul de vot;
- Adaptarea instituțiilor cu rampe de acces pentru persoanele cu dizabilități fizice.

■ Acces servicii publice (administrative, bancare, de sănătate, de transport, de telefonie, juridice etc.)

Exemple:

- Refuzul de a primi un credit bancar pentru o persoană diagnosticată cu virusul HIV;
- Refuzul unui conducător de taxi de a transporta un copil cu dizabilitate locomotorie.

■ Demnitate personală

Exemple:

- Postarea pe rețeaua de socializare facebook a unui mesaj care aduce atingere demnității unei comunități;
- Discurs instigator la ură îndreptat împotriva persoanelor de orientare sexuală;

DEPUNEREA UNEI PETIȚII

Sesizările faptelor de discriminare se primesc în formă scrisă. Acestea pot fi depuse personal, la sediul instituției, prin poșta, fax sau email. De asemenea, sesizarea faptelor de discriminare, se poate face și direct, în fața **instanțelor de judecată**. Sesizarea unei fapte de discriminare este gratuită.

CE TREBUIE SĂ CONȚINĂ O PETIȚIE: Numele și prenumele persoanei care ne sesizează. Petițiile primite anonim, prin orice mijloc, se clasează; **Semnătura** persoanei care

ne sesizează; **Datele de contact** ale persoanei care ne sesizează; **Conținutul plângerii**, faptele considerate ca discriminatorii, împrejurările în care s-a petrecut fapta, motivele pe care se întemeiază petiția, martorii care au asistat la aceasta și să prezinti dovezile care vin în sprijinul petiției; **Probele**, care includ orice mijloc de probă, inclusiv înregistrări audio și video sau date statistice; **Datele de identificare ale persoanei** care se presupune ca a săvârșit fapta de discriminare (adresa, eventual telefon etc.).

PROCEDURA DE SOLUȚIONARE: Petiția se înregistrează și se dă spre soluționare Colegiului director. **Termenul de sesizare** este de un an de la data săvârșirii faptei de discriminare sau de la data la care persoana a luat cunoștință de ea, iar **Termenul de soluționare** a petiției este de 90 de zile. Colegiul director va cerceta existența faptei de discriminare prin citarea obligatorie a părților, care se realizează prin orice mijloc care asigură confirmarea primirii. Neprezentarea părților nu împiedică soluționarea petiției. Se pot face investigații suplimentare. Hotărârea Colegiului director se comunică în scris, tuturor părților, în termen de 15 zile. De la data primirii Hotărârii Colegiului director, tot în termen de 15 zile, părțile, dacă sunt nemulțumite de soluționarea cazului, o pot contesta în instanță.

SANCTIUNI

Orice persoană fizică sau juridică pentru care s-a constatat săvârșirea unei fapte de discriminare poate fi sancționată.

Sanctiunile pot fi:

- avertisment
- amendă de la 1.000 lei la 30.000 lei dacă discriminarea vizează o persoană fizică
- amendă de la 2.000 lei la 100.000 lei dacă discriminarea vizează un grup de persoane sau o comunitate
- Consiliul sau, după caz, instanța de judecată poate obliga partea care a săvârșit fapta de discriminare să publice, în mass-media, un rezumat al hotărârii de constatare, respectiv al sentinței judecătorești.

ACTORI ÎN RESPECTAREA PRINCIPIULUI EGALITĂȚII ȘI NEDISCRIMINĂRII ÎN ȘCOLI

În contextul educației, o parte interesată poate fi definită ca orice individ sau entitate care este interesată și implicată în rezultatele educaționale ale elevilor dintr-o comunitate. Acestea sunt:

- Elevii
- Profesori
- Conducerea școlii
- Ministerul educației
- Sindicate ale profesorilor
- Consilii școlare
- Unități de învățământ
- Asociații de părinți, comunitate
- Părinți și tutori
- Lideri tradiționali locali
- Lideri și autorități publice locale
- Presa locală și națională
- Lideri de opinie

- Organizații nonprofit și comunitare
- Politicieni locali și naționali
- Reprezentanți ai sectorului privat

NECESITATEA DE FORMARE CONTINUĂ A CADRELOR DIDACTICE

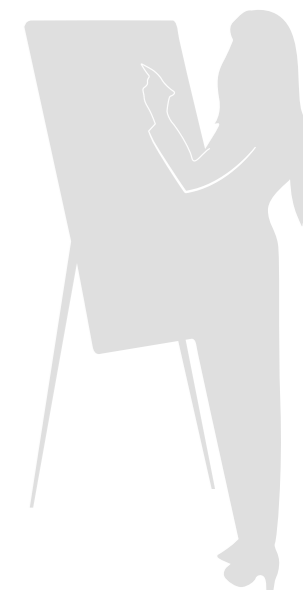
Calitatea predării la toate nivelurile de educație are un impact semnificativ asupra accesului academic și a performanțelor. Aceasta include profesionalizarea sistematică atât a cadrelor didactice, cât și a celor nedidactice în cadrul educației, prin îmbunătățirea formării cadrelor didactice și a sprijinului pentru profesori. Formarea cadrelor didactice cu cunoștințe, abilități și atitudini care să le permită să răspundă în mod adecvat nevoilor de învățare ale elevilor prin utilizarea proceselor și practicilor de clasă conștiente de nediscriminare și egalitate, îmbunătățește în cele din urmă rezultatele învățării și sporește sensibilitatea în furnizarea de servicii educaționale.

Un model de training sensibil la nediscriminare îi formează pe profesori să fie mai conștienți de conceptul de egalitate și nediscriminare și îi dotează cu abilitățile de a înțelege și de a aborda nevoile specifice de învățare ale copiilor aparținând grupurilor vulnerabile. El ar dezvolta practici de predare care să genereze tratament egal și participarea tuturor elevilor la clasă și în comunitatea școlară mai largă. Acesta pledează pentru practicile de clasă care asigură participarea egală a tuturor, inclusiv un mediu de clasă care îi încurajează pe toți să prospere.

Profesorii sunt instruiți în proiectarea și utilizarea planurilor de lecție care țin cont de egalitate și nediscriminare, interacțiunea în clasă, amenajarea clasei, utilizarea limbii în clasă, materiale de predare și învățare, strategii pentru eliminarea hărțuirii, managementul școlii sensibil la bullying și soluționarea acestui tip de situație, sisteme și monitorizare și evaluare.

De asemenea, pot fi aplicate chestionare profesorilor pentru a identifica nivelul propriu de cunoaștere în domeniul nediscriminării, care să conducă la identificarea reală a nevoii de formare.

Prejudecățile în rândul profesorilor reprezintă o barieră semnificativă în atingerea conceptului de nediscriminare și egalitate. Fără o pregătire adecvată și „dezînvățarea” credințelor,

stereotipurilor și comportamentelor discriminatorii, profesorii vor continua să aplice metode de predare care nu abordează nevoile specifice ale fiecărui copil și consolidează stereotipurile.

De exemplu, fetelor li se pun mai puține întrebări, se presupune că sunt mai bune la citit și li se acordă adesea roluri domestice în sala de clasă, cum ar fi curățarea și aducerea apei, în timp ce băieții primesc mai multe laude și atenție, sunt ținuți la așteptări mai mari, având mai multe roluri de conducere, se așteaptă să facă sarcini fizice mai solicitante. Profesorii joacă un rol esențial în stabilirea normelor și în educarea următoarei generații de elevi.

EXEMPLU DE INSTRUMENT:

Acest instrument se bazează pe pedagogia nediscriminatorie în raportul dintre elevi, dar și dintre elevi și cadrele didactice și constă în elaborarea unui manual școlar care să cuprindă cele mai bune practici dezvoltate și implementate recent, precum și cercetări privind nediscriminarea.

UTILITATE

- instrument practic pentru formarea noilor profesori și reîmprospătarea cunoștințelor și abilităților profesorilor experimentați;
- referință plină de activități creative și participative pentru profesorii de la clasă pentru a crea medii de clasă incluzive în care toți elevii pot prospera și deveni „gânditori critici” și creativi, **fără prejudecăți**;
- referință pentru managementul școlii pentru a se asigura că școala sprijină formarea, învățarea și aplicarea pedagogiei sensibile la egalitate și nediscriminare a profesorilor prin politici, observare și îndrumare și monitorizare și evaluare;
- referință pentru profesori și conducerea școlii pentru a implica în mod creativ o gamă largă de părți interesate din comunitate precum și părți conexe, deoarece elevii și școlile nu există izolat, ci într-un ecosistem de norme sociale și culturale.

IMPLICAREA PĂRINȚILOR

Parteneriatele școală – părinți pot duce la îmbunătățirea rezultatelor școlare, a stimei de sine și a frecvenței școlare a elevilor. Profesorii joacă un rol esențial în angajarea părinților pentru a-și sprijini copiii să reușească la școală.

Instrumente- exemplu pentru implicarea eficientă a părinților:

- Întâmpinați părinții într-un mod cald și respectuos și creați o școală sau un mediu de clasă favorabil familiei. Aveți o politică a ușilor deschise și invitați părinții să vină la școală oricând doresc.
- Sensibilizarea părinților cu privire la drepturile oricărui copil, în special dreptul la educație și de a fi protejați de orice încălcare a drepturilor omului. Părinții ar trebui să fie conștienți de faptul că elevul/eleva are dreptul de a avea un cuvânt de spus în problema viitorului lui/ei.

- Aranjați locuri pentru întâlnirile școlare care să fie accesibile și să răspundă nevoilor părinților, care ar putea să nu fie pe terenul școlii. Ele pot fi: un centru comunitar, sub un copac sau la casa părinților și ar putea avea loc într-un weekend în care părinții nu lucrează.
- Faceți întâlnirile distractive și captivante.
- Abordați nevoile reale, convingerile culturale și considerațiile părinților.
- Asigurați-vă, în măsura în care este posibil, că documentele scrise, care sunt trimise acasă, sunt în limba maternă a părinților. Profesorii pot contacta părinții și prin telefon sau pot face vizite la domiciliu.
- Dezvoltați modalități inovatoare pentru ca părinții să se implice în școală. Invitați-i să fie vorbitori invitați sau povestitori, să doneze alimente sau materiale, să ofere sprijin pentru îndrumare în clasă sau după școală, să conducă copiii la școală, să sprijine întreținerea fizică a facilităților, să discute cu alți părinți.
- Creați forumuri publice pentru a sensibiliza părinții și utilizați structurile comunitare existente. Acestea includ Asociațiile Părinților, profesori din școli, sindicate și alte astfel de grupuri comunitare organizate.
- Exprimați aprecierea pentru timpul și contribuțiile lor. Scopul final este de a promova un parteneriat între părinți și profesori pentru a asigura o educație de bună calitate pentru copii și un management mai eficient al școlilor, prin implicarea în următoarele elemente ale unui sistem de management școlar: dezvoltarea curriculei nediscriminatorii, implementarea și evaluarea, resursele fizice și materiale, finanțe și afaceri, personalul școlii, etc.

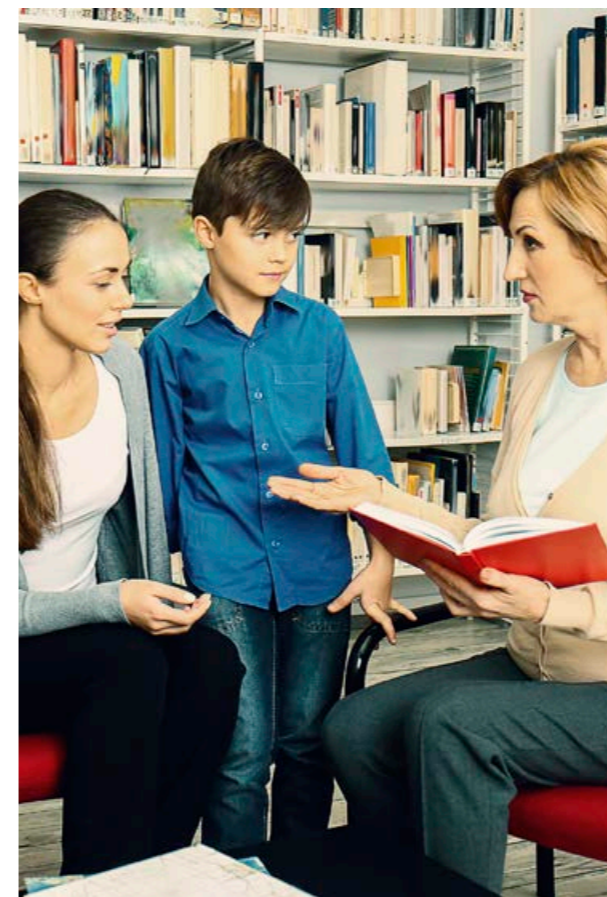
RECOMANDĂRI:

Sistemul de învățământ nu abordează în totalitate problema discriminării în cadrul formării profesorilor, ceea ce face ca aceștia să fie mai puțin pregătiți pentru a-și verifica propriile atitudini și comportamente sau pentru a detecta și gestiona aceste probleme în clasă. Școlile și cadrele didactice sunt actori esențiali în schimbarea normelor și practicilor culturale dăunătoare prin asigurarea unor spații sigure pentru învățare și prin furnizarea de educație cu privire la drepturile omului și la cauzele și consecințele încălcării principiului nediscriminării. Profesorii înșiși trebuie să înțeleagă natura inegalităților și să se implice în mod activ în prevenirea și abordarea acestora în clasă și în societate.

Școlile și cadrele didactice sunt responsabile de asigurarea siguranței elevilor lor și trebuie să dispună de mecanisme adecvate pentru a-i trage la răspundere pe agresori și pentru a raporta

incidentele autorităților competente. Răspunsurile și acțiunile unui profesor la raportarea de către un elev a unei fapte de discriminare vor determina în mare măsură capacitatea elevului de a-și reveni și de a face față traumei. Atunci când cadrele didactice îndeplinesc rolul valoros de aliat, acestea pot avea un impact major asupra calității vieții elevilor. Școlile ar trebui să le ofere profesorilor cadrul și resursele de care au nevoie pentru a fi aliați, iar acest lucru include o rețea de răspuns formată nu doar din cadre didactice, ci și din din părinți și ONG-uri din domeniu, pentru a oferi un sprijin adecvat victimei.

În timp ce profesorii pot fi primul punct de contact pentru un elev, dacă este posibil, elevii ar trebui îndrumați către o sursă de încredere și specializată de sprijin, consiliere, tratament medical și/sau aplicarea legii. Așa cum am menționat deja, profesorii au un rol esențial în colaborarea cu alți membri ai comunității pentru a avea un răspuns adecvat și sisteme de sprijin pentru victimele discriminării, iar recomandările formulate de aceștia, în special de profesorii diriginți vor direcționa elevii către serviciile de care au nevoie.

Profesorii pot contribui la sprijinirea procesului de îndrumare prin:

- cunoașterea punctelor de intervenție/sprijin în școală și comunitate, cum ar fi: conducerea școlii, ONG-urile locale, furnizorii de servicii medicale, serviciile de consiliere, autoritățile locale, șefii și poliția și punctele forte și punctele slabe ale fiecăruia;
- notificarea părinților elevului și ajutorarea acestora să cunoască rețeaua de intervenție/sprijin;
- însoțirea elevului la vizite de referință pentru a-l susține;
- dezvoltarea unui plan de raportare și trimitere care este clar, simplu, accesibil, confidențial și respectuos.

EXEMPLU „AȘA NU!”

Mulți copii suferă de simptome de traumă dintr-o varietate de motive, cum ar fi violența bazată pe gen, abuzul, hărțuirea, stresul cumulativ și situații de criză precum războiul sau dezastrul natural. Adesea, elevii sunt înțeleși sau diagnosticați greșit, deoarece pot apărea ca tulburări de comportament perturbatoare, apatie sau atenție și, astfel, nu sunt tratate. Profesorii pot presupune că acești elevi sunt leneși sau devianți și creează rău în mod neintenționat prin disciplina punitivă. Învățarea poate fi foarte dificilă pentru elevii care au suferit traume și este important ca profesorii să poată recunoaște și adapta abordările lor pentru a sprijini în mod adecvat elevul.

EXEMPLE DE TRAUME CARE TREBUIE SĂ ATRAGĂ ATENȚIA CADRELOR DIDACTICE LA ANUMITE COMPORTAMENTE DIFERITE:

Traumă individuală

Traumă este experiența individuală unică a unui eveniment sau a unei stări de durată, în care:

- Individul este expus la amenințare reală, vătămare gravă și/sau psihologică (prin experimentarea sau aflarea în mod direct despre o eveniment traumatic (pentru o persoană iubită) sau a avut o expunere repetată directă
- Capacitatea de a face față și/sau capacitatea elevului de a-și integra experiența emoțională este copleșitoare, provocând o suferință semnificativă.

Traumă colectivă

- Traumă culturală, istorică, insidioasă și politică/economică care are impact indivizi și comunități de-a lungul generațiilor.

Modul în care profesorii răspund și mediul de clasă pe care profesorii îl creează pot face o diferență importantă pentru elevi. Când profesorii sunt informați cu privire la traume, elevii se simt mai în siguranță, au mai multe șanse să acceseze sprijin și să beneficieze de servicii de vindecare. A ști cum să răspunzi cu empatie, compasiune și comportamente adecvate este esențial pentru a crea egalitate de șanse și tratament și, ca urmare directă, echilibrul psihic elevilor.

EXEMPLE DE MĂSURI SAU ACȚIUNI EFECTIVE CE POT FI APLICATE PENTRU ASIGURAREA RESPECTĂRII PRINCIPIULUI NEDISCRIMINĂRII ÎN SISTEMUL DE EDUCAȚIE:

- Utilizați recrutarea și selecția nediscriminatorie a elevilor, indiferent de naționalitatea, etnia, rasa, etc, acestora la formarea claselor.
- Utilizați evaluarea corectă a rezultatelor elevilor.
- Dezvoltați și aplicați coduri de conduită pentru profesori, personal și elevi, inclusiv o politică de toleranță zero față de hărțuirea și abuzul fizic sau verbal asupra elevilor, profesorilor sau personalului de către orice alt elev, profesor sau personal, inclusiv directori sau personal administrativ și tehnic. Asigurați-vă că toată lumea are roluri active în aplicarea acestor coduri de conduită.
- Angajați-vă la audituri continue pe nediscriminare și la colectarea de date dezagregate, în vederea obținerii unei imagini reale a ceea ce se întâmplă în școală, în vederea identificării de soluții rapide.
- Angajați-vă pentru incluziunea în școală, inclusiv având săli de clasă și toalete accesibile și abordarea atitudinilor negative față de persoanele marginalizate.
- Angajați-vă la dezvoltarea normelor și politicilor de construcție și infrastructură care să asigure facilități adecvate pentru elevii cu dizabilități sau copii cu certificat CES.
- Adoptați și să implementați politici care să permită fetelor însărcinate sau fetelor/femeilor cu copii să-și continue educația, cu adaptări după cum este necesar, având în vedere responsabilitățile lor familiale suplimentare.
- Asigurați accesul egal la activități sportive și extracurriculare pentru băieți/bărbați și fete/femei.
- Promovați participarea activă a tuturor elevilor, indiferent de apartenența sau caracteristicile acestora, în procesele de luare a deciziilor din școli și instituții de formare a profesorilor.
- Revizuiți curriculumul, manualele, alte materiale de învățare și ghidurile profesorilor pentru a lua în considerare modul în care genul, dizabilitățile, existența unei boli cronice, statutul social și alte aspecte relevante pentru echitate și incluziune sunt abordate și incluse în întregul curriculum. În mod ideal, această muncă se face în colaborare cu alte școli sau instituții de formare a profesorilor sau ca un efort la nivel național.

- Asigurați-vă că mediul local – oameni, povești, exemple de bune practici cunoscute comunității dumneavoastră – este adăugat la curriculum și că toate persoanele sunt vizibile în mod clar în acel conținut, și nu numai în rolurile tradiționale. Acolo unde este cazul, oferiți șanse egale elevilor de a fi implicați în dezvoltarea materialelor de învățare.
- Asigurați-vă că profesorii sunt la curent cu datele locale, regionale și naționale dezagregate privind accesul și succesul în școli la diferite niveluri de clasă.
- Instruiți toți elevii în sprijinul de la egal la egal pentru a lupta împotriva inegalităților, stereotipurilor și prejudecăților, cum ar fi inițiativele împotriva violenței și incluziunea persoanelor cu dizabilități.
- Încurajați instituirea de burse pentru copiii provenind din medii vulnerabile sau aflați la risc de excludere.
- Dezvoltați și căutați finanțare pentru programe de a doua șansă/reintrare și programe de legătură pentru copiii lucrători și adulții analfabeți care se întorc la școală sau în alte medii de învățare.
- Căutați finanțare pentru a elimina taxele școlare și a reduce costurile ascunse, cum ar fi uniformele și cărțile.
- Căutați fonduri pentru a oferi stimulente pentru profesori, pentru a lucra în zonele rurale.
- Căutați finanțare pentru furnizarea de alimente în școli și instituții de învățământ, precum și acces la serviciile de sănătate în școli.
- Căutați finanțare pentru a avea o sursă adecvată de materiale de predare și de învățare și pentru a dezvolta materiale didactice noi.
- Căutați finanțare pentru modernizarea școlilor și instituțiilor de formare a profesorilor.
- Împărtășiți informații în cadrul comunităților dumneavoastră despre: importanța educării nediscriminatorii, a eliminării hărțuirii și a abuzului fizic sau verbal între copii. Consultați-vă cu liderii tradiționali, bătrânii și lucrați cu partenerii comunitari, pentru transmiterea cât mai largă a informațiilor (campanie informală gratuită privind drepturile omului).
- Creați proiecte participative care să implice școlile și instituțiile de învățământ locale, elevii, profesorii, administrațiile, asociațiile de părinți-profesori și comunitatea în general în dezvoltarea soluțiilor locale pentru conștientizarea importanței combaterii discriminării în educație.

EXEMPLE DIN JURISPRUDENȚA C.N.C.D.

■ Criteriul categorie socială

HOTĂRÂREA nr. 492 din 27.07.2022. Petentul, tatăl a doi minori, elevi ai Școlii gimnaziale X, a reclamat că *aceștia nu* au putut participa la Olimpiada Națională a Sportului Școlar, disciplina șah, *întrucât, conform* Regulamentului de Organizare și desfășurare a Competițiilor Sportive Școlare nr. 4196 din 03.08.2020, emis de Ministerul Educației, s-a îngădit dreptul de participare a celor 2 copii, aceștia fiind sportivi legitimați la Asociația Y. Colegiul director a reținut că Ministerul Educației a modificat, la doi ani distanță Ordinul respectiv eliminând criteriile discriminatorii. Cu toate acestea, s-a reținut că s-au produs efecte discriminatorii în cei doi ani, de la intrarea în vigoare a primului Ordin al Ministerului Educației nr. 4196/03.08.2020, și până la remedierea situației discriminatorii, prin adoptarea Ordinului Ministerului Educației nr.3394/16.03.2022 prin descurajarea unor posibili candidați care ar fi dorit să participe la concursul școlar și care nu au putut să se înscrie, întrucât nu îndeplineau condițiile prevăzute de Ordinul ME reclamat.

■ Criteriul etnie

HOTĂRÂREA nr. 504 din 17.06.2020. Petenta reclamă că, în data de 09.09.2019, elevii romi din satul X au fost discriminați prin faptul că toți cei nouă elevi din clasa a V-a au fost plasați într-o singură clasă din școala Y, deși politicile antisegregare recomandă mixarea elevilor din ambele etnii, română și romă. Potrivit procedurii operaționale privind selecția elevilor pentru constituirea claselor a V-a de la Școala Profesională Y, constituirea claselor se face pe principiul continuității și al egalității de șanse, elevii să aibă domiciliul în aceeași localitate pentru a se încadra în graficul de deplasare a microbuzului școlar. În speță, părinții au fost consultați și au dorit rămânerea elevilor în clasa a V-a B, pentru a beneficia de programul „Școală după Școală”. Cu toate acestea, conducerea școlii trebuia să aibă în vedere interesul prioritar al creării circumstanțelor pentru consolidarea relațiilor de colegialitate între elevii de etnie română și roma. În acest sens, mixarea colectivelor reprezintă o necesitate pentru accesul egal al copiilor la o educație de calitate. Astfel, Colegiul director constată că, Se întrunesc elementele constitutive ale faptei de discriminare, în conformitate cu dispozițiile art.2 alin.1, art.2 alin.4, art.11 alin.1 și art 15 din O.G nr.137/2000.

■ Criteriul gen

HOTĂRÂREA nr. 740 din 06.10.2021. Petenta precizează următoarele aspecte relevante: este mama unei minore în vârstă de 14 ani, candidat pentru admiterea în colegiile militare 2021-2022. În anul 2016 timpul de alergare pentru proba de rezistență pe distanța de 1000 m s-a făcut diferențiat masculin/feminin. În anul 2018 situația a fost similară. În anul 2019 și 2020 nu s-a făcut diferențiere de gen, timpul fiind de 4 minute și 30 de secunde; Conform metodologiei aprobate pentru 2021-2022 nu se face diferențiere de gen, timpul fiind de 4 minute și 15 de secunde, nerealist pentru fete. Petenta a dovedit faptul că există barem identic pentru băieți și fete la proba de alergare de 1000 m, partea reclamată însă nu a probat că acest barem identic nu ar fi afectat fetele, procentul de fete admis nu a scăzut față de anii anteriori. Din punct de vedere al accesului la educație și al dreptului de a alege o profesie, fetele și băieții se află în situație comparabilă, însă, din punctul de vedere al condiției fizice, există diferențe esențiale între fete și băieți. Astfel, existența unui barem identic pentru fete și băieți la proba de rezistență pe distanța de 1000 m, pentru a accede în colegiile militare, reprezintă o diferențiere. În mod evident criteriul de diferențiere este genul, astfel că Fapta sesizată reprezintă discriminare conform art. 2 alin. 1 coroborat cu art. 8 alin. 2 și art. 11 alin. 1 din O.G. nr. 137/2000.

■ Criteriul dizabilitate

HOTĂRÂREA nr. 758 din 13.10.2021. Petentul susține că fiul său, adoptat și diagnosticat cu CES, a fost respins încă de la admiterea în Liceul X de către diriginte, de către directorul unității și două doamne profesoare. Petentul susține că dirigintele „i-a sugerat” să-l mute pe elev, altfel îl va lăsa repetent, a tergiversat completarea unui raport indispensabil pentru obținerea unui nou certificat CES, l-a notat cu nota 2 la purtare, iar profesoarele reclamate l-au notat cu media 5 la materiile de specialitate, astfel elevul se află în situația în care trebuie să fie mutat la o altă specialitate sau unitate de învățământ. De asemenea, petentul consideră că notele slabe obținute la materiile biologie, modelaj, engleză și matematică nu reflectă corect nivelul cunoștințelor minorului și solicită reevaluarea elevului. Lund act de susțineri și de actele depuse la dosar, Colegiul director reține că, în data de 24 sept 2019, a avut loc ședința cu părinții, în care s-a discutat situația elevului. Anul școlar 2019-2020 a început în data de 9 septembrie. Practic, cadrele didactice știau despre situația elevului din primele 2 săptămâni de școală. Susținerile profesoarelor reclamate, conform cărora nu au știut de situația elevului, nu este conformă cu realitatea. Statistic vorbind, nu sunt mulți copii cu CES într-o singură unitate de învățământ și, cu siguranță, acest aspect nu este „uitat” în discuțiile colegiale dintre cadrele didactice.

Colegiul director constată că atitudinea pasivă a directorului unității, a dirigintei și a celor două profesoare de specialitate nu au condus la măsuri pozitive în procesul de integrare a elevului diagnosticat cu CES. Din contra, această atitudine de negare și pasivitate au dus la dezorientarea copilului, mai mult decât era nevoie. Faptele reprezintă discriminare, conform art. 2 alin 4 coroborat cu art. 11 alin 1 și 2 din OG nr. 137/2000 cu modificările ulterioare.

Conducerea școlii deține responsabilitatea principală pentru asigurarea școlilor și infrastructurii incluzive și este important să includeți pe toată lumea. Elevii cu dizabilități se confruntă cu stigmatizarea și discriminarea, în parte, deoarece oamenii fac presupuneri false sau nu sunt familiarizați cu cum să ofere sprijinul necesar.

Crearea de școli incluzive pentru elevii cu dizabilități poate fi o provocare, mai ales în regiunile cu resurse limitate. Educația incluzivă – care implică pe deplin toți copiii într-o educație de calitate, inclusiv copiii cu diferite tipuri de dizabilități sau alte provocări de învățare – s-a dovedit deosebit de eficientă în a ajuta toți copiii să învețe să creeze societăți incluzive care prețuiesc contribuțiile tuturor membrilor săi. Copiii cu dizabilități se confruntă adesea cu forme de discriminare care se intersectează, de exemplu, fetele cu dizabilități se confruntă atât cu discriminări de gen, cât și din cauza dizabilității lor, generând o discriminare multiplă. Acești elevi sunt și mai vulnerabili la hărțuire, agresiune sau abuz, ca forme de discriminare.

■ Criteriul limbă

HOTĂRÂREA nr. 681 din 02.10.2019. Petenții reclamă lipsa manualelor școlare specifice de limba română pentru elevii care aparțin minorității maghiare, lipsa noilor programe școlare pentru acești elevi, precum și lipsa unei îmbunătățiri a modalității de evaluare a disciplinei Limba și literatura română la evaluările naționale și examenele de bacalaureat. În speța dedusă soluționării, Colegiul director reține că discriminarea constă în îngreunarea procesului de învățare a limbii române de către elevii români aparținând minorității maghiare, rezultând astfel note foarte mici la notarea acestora la examenul de capacitate ori bacalaureat. Colegiul director reține că această situație persistă în timp, elevii lovindu-se de această problemă în fiecare an școlar. Prin schimbările politice survenite și plasarea vinii pe un Guvern sau altul, elevii aparținând minorității maghiare sunt cei care au de suferit din lipsa manualelor adaptate. Având în vedere cele prezentate mai sus, indiferent din vina cui s-a creat, Colegiul director constată că situația existentă dezavantajează elevii aparținând minorităților naționale, întrucât aceștia nu beneficiază la începerea anului școlar de manualele la care sunt îndreptățiți, potrivit

legii. Prin fapta sa, Ministerul Educației Naționale a încălcat dreptul la educație în condiții de egalitate a elevilor români aparținând minorității maghiare. Colegiul director constată că prin neadaptarea manualelor școlare pentru elevii aparținând minorității maghiare se încalcă prevederile art. 2 alin 1 și 4 coroborat cu prevederile art. 10 lit h) și art. Art. 11 alin. 1 din OG nr. 137/2000 republicată.

■ Criteriul naționalitate

HOTĂRÂREA nr. 414 Din 12.07.2017. Petentul reclamă discriminarea la care este supus prin excluderea sa din lotul olimpic național al României la Olimpiada internațională de limba rusă modernă, pe baza cetățeniei, respectiv refuzul din partea Ministerului Educației Naționale de a-i recunoaște meritele obținute la concurs (punctaj maxim și Premiul I la concursul „Tânărul orator”) din moment ce nu a făcut parte din delegația aprobată de minister. Raportat la excluderea petentului din lotul olimpic național, pe baza neîndeplinirii criteriului de calificare referitor la „apartenența la cetățenia română dovedită prin carte de identitate sau pașaport emis de autoritățile române”, (Colegiul director a luat act și de argumentarea Ministerului reclamat prin prisma căreia petentul ar avea avantajul cunoștințelor native de limbă rusă (aspect ce rezultă și din afirmația pusă în discuție de petent „Elevul provine din Republica Moldova, unde a trăit în mediu rusesc matern, vorbește limba rusă în familie, iar participarea lui în cadrul competiției nu a fost una corectă față de ceilalți participanți, chiar la aceeași categorie”). Astfel, din moment ce evaluarea cunoștințelor petentului la limba rusă, limbă studiată în instituția de învățământ din România ca limbă străină s-a făcut corespunzător reglementărilor impuse chiar de Minister, iar până la participarea la Olimpiada Internațională nu s-a pus în discuție performanțele obținute de petent, Colegiul reține că excluderea petentului din lotul olimpic din partea României s-a făcut exclusiv pe baza cetățeniei, fapt recunoscut chiar de instituția reclamată, cu toate că data redobândirii cetățeniei române este 03.11.2016, iar Olimpiada internațională de limba rusă modernă de la Moscova s-a desfășurat în perioada 20 – 26 noiembrie 2016 și sunt îndeplinite condițiile săvârșirii faptei de discriminare prevăzută de art. 2 alin. 1 coroborat cu art. 2 alin. 4 din O.G. nr. 137/2000 republicată.

■ Criteriul religie

HOTĂRÂREA nr. 706 din 06.12.2017. Petenta consideră discriminatorie nereglementarea modului în care sunt organizate slujbe și alte servicii religioase în incinta școlilor publice. OMECS nr. 5232/2015, la art. 3 alin. 1, prevede: „părinții/tutorii legal instituți ai elevilor

minori, respectiv elevii majori care doresc să își exercite dreptul de a participa la ora de Religie își exprimă opțiunea în scris, într-o cerere adresată unității de învățământ, în care precizează și numele cultului solicitat”. Având în vedere aceste aspecte, Colegiul director recomandă reclamatului să elaboreze o normă juridică care reglementează activitățile cu caracter religios în unitățile de învățământ preuniversitar, respectând următoarele condiții: părinții/tutorii legal instituți ai elevilor minori, respectiv elevii majori au libertatea de a participa sau nu la aceste activități fără consecințe disciplinare sau de altă natură, se manifestă respect reciproc între diferitele religii în spiritul ecumenismului, decizia organizării unor astfel de evenimente aparține Consiliului de Administrație al școlii. Colegiul director apreciază că în măsura în care participarea la activitățile cu caracter religios în învățământul preuniversitar se desfășoară fără acordul prealabil al părinților/tutorilor legal instituți ai elevilor minori, respectiv elevilor majori, având caracter obligatoriu, cu consecințe disciplinare sau de altă natură, fapta reprezintă discriminare.

■ Criteriul vârstă

HOTĂRÂREA nr. 686 din 19.11.2014. Petenta sesizează discriminarea la care este supusă prin condiția de înscriere impusă la examenul de admitere la Școala X, respectiv vârsta de până la 27 de ani împliniți în anul participării la concurs și solicită emiterea către reclamat a unei recomandări în sensul respectării principiului egalității de șanse în promovarea profesională și înlăturarea tratamentului discriminatoriu. Ordinul nr. 665/2008, privind unele activități de management de resurse umane în unitățile M.A.I. care la art. 21 alin. 1 stipulează condiția de vârstă „de până la 27 de ani (...) împliniți în anul participării la concursurile de admitere pentru formarea profesională inițială ca polițist sau militar”, sintagmă care trebuie interpretată în sensul în care persoana nu a împlinit această vârstă anterior anului participării la concursul de admitere. Petenta însă a împlinit vârsta de 27 de ani în luna noiembrie 2013, deci anterior anului participării la concurs. Colegiul director a constatat că, refuzul participării petentei la concursul de admitere la Școala X pe motivul că a împlinit vârsta de 27 de ani reprezintă discriminare conform art. 2 alin. 1 al O.G. nr. 137/2000, fapta reprezentând o excludere pe bază de vârstă care are ca scop 8/24 înlăturarea exercitării, în condiții de egalitate, a dreptului la educație și a dreptului la muncă. Fapta nu este justificată obiectiv conform Directivei 2000/78/CE și nu reprezintă cerință ocupațională în sensul art. 5 al O.G. nr. 137/2000. Un alt argument pentru care nu poate fi considerată absolut necesară limitarea vârstei: în Poliție se pot face angajări și din surse externe, fără limită de vârstă (conform art. 20 din OMAI nr. 665/2008).

Ghid Practic
pentru Profesori
**Combaterea
Discriminării
în Clasă**

CONSILIUL NATIONAL
pentru **COMBATEREA**
DISCRIMINĂRII

Adresa: Piața Valter Mărăcineanu nr 1–3, sector 1, 010155 București

Email: support@cncd.ro | site: www.cncd.ro

Telefon: +4 021 312.65.78 ; +4 021 312.65.79

Fax: +4 021 312.65.85